

СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ СКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

У статті досліджено питання суб'єктивних ознак складу військових злочинів. Визначено перелік осіб, які відповідно до чинного законодавства можуть бути спеціальним суб'єктом військових злочинів. Розкрито суб'єктивну сторону військових злочинів, встановлена роль мети, мотиву та емоційного стану при вчиненні військового злочину.

Ключові слова: суб'єктивні ознаки, військовий злочин, військовослужбовець, військовозобов'язаний, резервіст, мета, мотив.

В статье исследован вопрос субъективных признаков состава военных преступлений. Определен перечень лиц, которые в соответствии с действующим законодательством могут быть специальным субъектом военных преступлений. Раскрыта субъективную сторону военных преступлений, установлена роль цели, мотива и эмоционального состояния при совершении военного преступления.

Ключевые слова: субъективные признаки, военное преступление, военнослужащий, военнообязанный, резервист, цель, мотив.

Актуальність. В умовах нестабільного політичної та економічної ситуації в Україні, анексії Криму і війни на Сході країни спричинили підвищення криміногенної ситуації в державі, збільшення випадків вчинення тяжких злочинів. Величезною проблемою для держави став збройний конфлікт між Україною та Російською Федерацією, який попри низки проблемою зростання кількості військових злочинів у зв'язку із.

Так, кількість облікованих злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів) за 2017 рік становить було обліковано 4230 військових злочинів, а за I півріччя 2018 року було обліковано 2028 таких кримінальних правопорушень. Схожі цифри були в перші місяці АТО, зокрема, за період з квітня по серпень 2014 року було розпочато 1090 кримінальних проваджень за вчинені злочини у військовій сфері, розпочато кримінальне переслідування щодо 4579 військовослужбовців [1]. Хоча і деякі вчені пов'язують таке підвищення із підвищення ефективності роботи правоохоронної системи [2, с. 2]. Однак, ми схиляємось, що саме військові події

на східних територіях України, спричинила значний сплеск військової злочинності, адже у 2012 р. в Україні було вчинено всього 352 військових злочинів. Беззаперечно, що більша частина цих злочинів було вчинено непідготовленими військовими кадрами, що з точки зору кримінального права потребує окремого дослідження.

Хоча суспільна небезпечність кожного злочину виявляється у завданні або створенні небезпеки завдання істотної шкоди суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом. Однак у військових злочинах за цими відносинами стоять інтереси більш високого порядку – військова безпека держави: стан боєздатності Збройних Сил, інших військових формувань, здатність виконувати завдання, що ставить перед ними держава, і в кінцевому рахунку захищеність країни від можливої воєнної агресії. Будь-який злочин проти військової служби підриває боєздатність військових підрозділів, як наслідок, завдає істотної шкоди боєздатності Збройних Сил України і врешті-решт – територіальному суверенітету України [3].

Теоретичним проблемам кримінальної відповідальності за військові злочини та їх запобіганню в свій час були присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених: П.П. Андрушка, Г.М. Анісімова, І.Г. Богатирьова, В.О. Бугаєва, О.М. Джужі, С.І. Дячука, О. Ефендієва, М.І. Карпенка, В.А. Клименка, М.Г. Колодяжного, С.М. Мохончука, С.В. Назарова, Є.Б. Пузирєвського, О.М. Сарнавського, А.С. Седрацяна, М.М. Сенька, М.С. Туркота, М.І. Хавронюка, С.О. Харитонова, Г.І. Чангулі та ін.

Мета дослідження полягає у розкритті суб'єктів та суб'єктивної сторони як ознак складу військових злочинів.

Основний зміст статі. У теорії кримінального права загальноновизнаним є те, що злочин складається з об'єктивних і суб'єктивних ознак. Якщо ж об'єктивні ознаки відображають суспільні відносини, які порушує вчинений злочин, розкриває противоправне діяння й їх наслідки, визначає місце, час тощо, то суб'єктивні ознаки надають кримінально правову характеристику

особі, яка вчинила злочин, її стан, вину, осудність, вік, професію, мету, мотив тощо.

Суб'єкт злочину є ключовим елементом складу злочину, адже саме він виконує діяння, спрямовані на досягнення суспільно небезпечного результату. Законодавець у ст. 401 КК України, надаючи визначення поняттю військовим злочинам, визначив, що суб'єктом військових злочинів є військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів. Тобто, відповідно ч. 2 ст. 18 КК України спеціальний суб'єкт, який крім ознак загального суб'єкта (особа фізична осудна, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК може наступити кримінальна відповідальність (ч. 1 ст. 18), має спеціальні ознаки, визначені законами України, які регулюють порядок несення або проходження військової служби [4, с. 15].

Згідно із ч. 2 ст. 401 КК суб'єктами військових злочинів є військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом.

Невдаючись до розкриття загальних ознак суб'єкту військових злочинів, оскільки це вже було досліджено у низці робіт, звернемо уваги лише на те, що вік особи, з якої настає кримінальна відповідальність за військові злочини, є 18 років, адже винятково з цього віку згідно законодавства України особа може набути статусу військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста.

Оскільки КК України не визначає того, хто є військовослужбовцем, військовозобов'язаним, резервістом нам варто звернутись до інших нормативно-правових актів у сфері військово-правового забезпечення. У зв'язку із цим, ми не можемо погодитись з О.Р. Полегенько, що це ускладнює реалізацію механізму притягнення особи до кримінальної відповідальності [5, с. 94]. Ми впевнені, що таке явище навпаки удосконалює цей процес, оскільки визначення переліку таких осіб явище не стале, а процедура внесення

змін в закони України набагато складніша та довша, аніж до нормативно-правових актів уряду, що дозволяє оперативно реагувати на усі зміни в політичній, військовій, економічній ситуації в країні.

Так, положення ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» містить поняття «військовослужбовець», тобто це особа, яка проходить військову службу. Окрім цього, відповідно до ст. 2 зазначеного закону військовослужбовець визначається як громадянин України, який виконує загальний військовий обов'язок або службу на конкурсно-контрактній основі в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, придатний за станом здоров'я та віком до цієї професійної діяльності, пов'язаної із захистом Вітчизни [6]. Отже, однією із обов'язковою ознакою спеціальних суб'єктів військових злочинів є та, що вони під час вчинення військового злочину повинні перебувати на військовій службі у Збройних Силах України чи інших збройних формуваннях.

З цього випливає, що ми також можемо віднести до категорії суб'єктів військових злочинів військовозобов'язаних та резервістів, які проходять військову службу у збройних формуваннях, тобто також є військовослужбовцями. Про це свідчить і ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу», яка визначає, що військовозобов'язані – це особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави; резервісти – це особи, які в добровільному порядку проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний та воєнний час [6]. А тому фактично з ч. 1 ст. 401 КК України можна прибрати словосполучення «військовозобов'язані та резервісти під час зборів, адже вони і так включаються в поняття військовослужбовець».

Отже, відповідно до чинного законодавства до військової служби належить: а) строкова військова служба; б) військова служба за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського складу; в) військова служба

(навчання) курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки; г) військова служба за контрактом осіб офіцерського складу; г) військова служба за призовом осіб офіцерського складу [6].

Також суб'єктами військових злочинів незалежно від статі можуть бути: солдати, матроси, сержанти, старшини, прапорщики, мічмани, особи офіцерського складу, курсанти та слухачі військово-навчальних закладів та військовозобов'язані під час проходження навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів. Військову службу за контрактом проходять особи, прийняті на військову службу у добровільному порядку, а порядок прийняття на військову службу за контрактом регламентується ст. 20 Закону та положеннями про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців [7, с. 51].

Деякі військові злочини можуть бути вчинені тільки військовослужбовцями, які наділені певними спеціальними ознаками. Так, військові службові злочини (статті 423-426¹ КК України) можуть вчинювати тільки начальники та інші службові особи; порушення правил кораблеводіння (ст. 417 КК України), тільки військовослужбовці (військові моряки), на яких покладений обов'язок водіння корабля (командир корабля, штурман, старший помічник командира корабля, вахтовий офіцер та ін.); порушення правил польотів або підготовки до них (ст. 416 КК України) військовослужбовець, який безпосередньо брав участь у здійсненні польоту літального апарату (командир корабля, член льотного екіпажу, службова особа, яка здійснювала керівництво польотом), або готував літальний апарат до польоту (військовослужбовці, які готували літальний апарат до польоту, здійснювали технічний огляд чи ремонтували його). У контексті ч. 1 ст. 428 КК України, заслуговує на увагу думка М.С. Туркота про те, що суб'єктом наведеного злочину виступає спеціально визначена, уточнена військова службова особа –

командир морського військового судна. Тобто йдеться не просто про спеціального, а спеціального уточненого суб'єкта злочину [8, с. 80].

Особи, які не є військовослужбовцями, можуть притягуватися до кримінальної відповідальності за статтями, що передбачають відповідальність за військові злочини, винятково як співучасники (підбурювач, пособник або організатор). Виконавцями й співвиконавцями цих злочинів можуть бути тільки військовослужбовці та військовозобов'язані. У цьому контексті ми не можемо погодитись з О.Р. Полегенько, яка стверджує, що перелік суб'єктів військових злочинів передбачений у ст. 401 КК України є вичерпний, а інші особи не зазначені у даній нормі не є суб'єктами військових злочинів [5, с. 93].

Для визнання особи суб'єктом військових злочинів важливе значення має встановлення моменту початку і закінчення проходження військової служби, оскільки вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України, можливе тільки у цей проміжок часу, тобто у період проходження військової служби [9, с. 170].

Поряд з суб'єктом злочину в теорії кримінального праві розглядається й суб'єктивна сторона злочину, яка тісно переплітається з суб'єктом злочину, визначаючи форму його вини, мету, мотив тощо. Важливо підкреслити, що встановлення суб'єктивної сторони потрібне не тільки при вирішенні питання про наявність складу злочину в діях конкретної особи. Установлення ознак суб'єктивної сторони також необхідно при кваліфікації злочинів, при розмежуванні військових злочинів між собою. Наприклад, умисне знищення або пошкодження військового майна (ст. 411 КК України) та необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 412 КК України).

Більшість військових злочинів вчиняється з прямим чи непрямим умислом. Тобто, при вчиненні військових злочинів винний усвідомлює його небезпеку для військового правопорядку, передбачає, що своїми діями він приводить у стан повної або часткової непридатності військового майна, порушує бойову готовність тощо і бажає настання бажаних для нього наслідків (прямий умисел) чи свідомо припускає їх настання (непрямий умисел). Так, М.І. Панов

відмічає, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони більшості військових злочинів є умисна форма вини, зокрема, ст. 411 КК України. Також при добровільній здачі в полон (ст. 430 КК України) законодавець визначив прямий умисел безпосередньо зазначивши у диспозиції таку ознаку як добровільність.

З суб'єктивної сторони непокора (ст. 402 КК України) та опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків (ст. 404 КК України) визначаються у відкритій відмові виконати наказ начальника, а тому здійснюється тільки з прямим умислом. Винний усвідомлює, що чинить опір і бажає тим самим перешкодити виконанню ними своїх обов'язків чи примусити до їх порушення. Якщо особа не усвідомлювала, що чинить опір названим особам, склад даного злочину відсутній.

Однак деякі військові злочини характеризуються за необережною формою вини суб'єктивної сторони. Так, невиконання наказу у (ст. 403 КК України) також наявна необережна форма вини виступає у вигляді злочинної недбалості або злочинної самовпевненості. При цьому винний не передбачає можливості настання тяжких наслідків через невиконання наказу, хоча повинен був і міг це передбачити, чи свідомо не виконує наказ, легковажно розраховуючи на конкретні обставини, завдяки яким, на його думку, тяжкі наслідки будуть відвернуті. Зокрема, необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 412 КК України), недбале ставлення до військової служби (ст. 425 КК України), припускають необережну форму вини.

Також припускається й інша – змішана (подвійна) форма вини, при якій психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння може характеризуватися умисною формою вини, а до суспільно небезпечних наслідків – необережністю [4, с. 118]. Так, на відміну від вищезазначених злочинів розголошення відомостей військового характеру, що становить державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості (ст. 422 КК України), можуть бути вчинені як умисно, так і з необережності.

У деяких військових злочинах обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони є мотив і мета. Так, погроза або насильство щодо начальника (ст. 405 КК України) вчиняється у зв'язку з виконанням ним обов'язків з військової служби. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем військового майна (ст. 410 КК України) вчиняються з корисливих мотивів чи з корисливою метою. Зловживання військовою службовою особою владою (ст. 423 КК України) вчиняється з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах, або в інтересах третіх осіб.

Слід звернути увагу та зазначити, що на сьогоднішній день існує багато протиріч саме у розгляді суб'єктивної сторони порушення правил несення прикордонної служби (419 КК України). У теорії кримінального права існує безліч підходів щодо визначення того, з якою формою та з яким видом умислу чи необережності може бути вчинене злочинне порушення правил несення прикордонної служби, що спричиняє тяжкі наслідки. Так, М.І. Хавронюк вважає, що порушення правил несення прикордонної служби вчиняється з прямим умислом до діяння та необережністю до наслідків [10, с. 451], Т.Б. Ніколаєнко та В.О. Сич – з прямим умислом або необережністю до діяння та непрямим умислом чи необережністю до наслідків [11, с. 980], а В.П. Бодаєвський та С.Ф. Денисов – як з умислом, так і необережністю до діяння, а щодо наслідків – лише з необережністю [12, с. 659].

Для військовослужбовця, у тому числі прикордонника, який діє з непрямим умислом щодо наслідків характерним є припущення ним тяжких наслідків вчиненого діяння. Знаючи про можливість чи неминучість настання таких наслідків, він не відмовляється від порушення правил несення прикордонної служби та погоджується з настанням таких наслідків. При цьому винний не відчуває потреби в досягненні цих наслідків, вони йому не потрібні для задоволення своїх злочинних інтересів. В.А. Ломако відмічає, що найчастіше таке свідоме допущення полягає в байдужому ставленні до наслідків. Інакше кажучи, особа, не будучи зацікавленою у настанні суспільно небезпечного наслідку свого діяння, все ж допускає таку можливість [13, с.

303]. А отже, можна дійти висновку, про те що суб'єктивною стороною військових злочинів виступає: прямий умисел, умисна та необережна форма вини.

У військових злочинах мотив та мета в цілому не є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони складу злочину. Так, законодавець нормативно закріпив мету як обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони лише при дезертирстві (ст. 408 КК України), тобто при самовільному залишенні військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби. У цьому випадку встановлення мети злочину є обов'язковим під час досудового слідства. Також при вчиненні військовослужбовцем, який перебуває в полоні, дій, спрямованих на шкоду іншим військовополоненим (ст. 431 КК України), винному ставиться як обов'язкова мета – забезпечення поблажливого до себе ставлення з боку ворога, чи корисливий мотив.

У всіх інших випадках при вчиненні військових злочинів мета та мотиви має факультативне значення й не впливає на кваліфікую злочину. Наприклад, при примушуванні потерпілих до порушення обов'язків у військовій службі метою є припинення або зміна характеру правомірної діяльності потерпілого. Однак, серед військових злочинів законодавцем визначено обов'язковість відсутності конкретної мети для правильної кваліфікації злочину. Так, зокрема, при здачі або залишенні ворогові засобів ведення війни (ст. 427 КК України), зазначені дії мають вчинятися винятково не з метою сприяння ворогові.

Варто також зауважити, що серед військових злочинів законодавець визначив емоційний стан винного як обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони складу злочину. Зокрема, мова йде про добровільну здачу в полон через боягузтво або легкодухість (ст. 427 КК України).

У цьому контексті варто також звернути увагу на те, військове середовище щороку поповнюється особами з неврівноваженою психікою, а іноді з відверто антигромадськими поглядами. Зазначений складний для виховання контингент в умовах реформування Збройних Сил України й інших військових формувань намагається будь-якою ціною зайняти лідерські позиції у

військових підрозділах. Тому практика, як зазначає Т.Ю. Касько, свідчить про те, що на свідомість особистості військовослужбовців цієї категорії, які вчиняють злочини під час проходження або несення військової служби, впливають такі ганебні звички, погляди та поняття, як культ неповаги до іншої людини, небажання виконувати будь-які обов'язки військової служби, допомагати товаришам по службі, ігнорування вимог статутів і військової дисципліни, агресивна поведінка у конфліктній ситуації тощо [14, с. 417].

Водночас, у контексті мотивів та внутрішніх спонукань доцільно погодитися з думкою Є.Б. Пузиревського про те, що «мотиви злочинів проти порядку проходження військової служби в більшості випадків відрізняються від мотивів злочинів проти порядку підлеглих та військової честі (до яких спонукали негативні почуття). В основі значної частини мотивів цієї групи військових злочинів – потреби статеві, потяг до спиртних напоїв, зустрічі з близькими, інтерес до розваг, небажання переносити тяготи військової служби тощо» [15, с. 176].

Подібна ситуація спостерігається при вчиненні злочинів, пов'язаних із порушенням несення спеціальних служб (статті 418-421 КК України). Військовослужбовець строкової служби вчинює порушення статутних правил несення служби, як правило, через: а) небажання (неготовність) проходити службу в умовах виконання бойового завдання (яким, наприклад, є бойове чергування та вартова служба); б) помилкове розуміння несправедливого ставлення до нього з боку командирів, начальників або/та товаришів по службі. Військовослужбовці служби за призовом по мобілізації, служби за контрактом зазвичай нормально переносять тяготи військової служби, водночас болісно сприймають несправедливе ставлення до них як до самодостатніх та досвідчених особистостей [16, с. 256].

Висновок. Отже, підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що попри значні зміни протягом останніх 4 років до Розділу XIX Кримінального кодексу України, норми, які встановлюють відповідальність за військові злочини,

потребують удосконалення, зокрема, що стосується суб'єктивної сторони досліджуваних злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. За військові злочини порушено понад тисячу кримінальних справ – Ярема [Електронний ресурс]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26553407.html>
2. Арманов М., Котенко Є. Військові злочини: кримінологічний аспект [Електронний ресурс]. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4(16). С. 1-11. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdfZ4-2017Zarmanov.pdf>
3. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1934–ХІІ (чинна редакція від 27.08.2018 року) / Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 108.
4. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): навч. посіб. / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін. ; за ред. М.І. Панова. Х.: Право, 2011. 184 с.
5. Полегенька О.Р. Суб'єкт військових злочинів за кримінальним кодексом Україн. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 92-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_3_18
6. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон № N 2232-ХІІ від 25.03.1992 (чинна редакція від 23.06.2018 року) / Відомості Верховної Ради України. 1992. № 13. Ст. 67. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
7. Попович В.М. Проблеми розуміння сутності об'єкта злочину в контексті сучасної доктрини кримінального права / Актуальні проблеми кримінального права : навч. посіб. / В.П. Попович, П.А. Трачук, А.В. Андрушко, С.В. Логін. – К. : Юрінком Інтер, 2009 – 256 с.
8. Туркот М.С. Кримінологічна характеристика особистості суб'єкта військових злочинів. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 76-82. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnapu_2015_2_13.pdf
9. Військові злочини: комент. законодавства / [М. І. Хавронюк, С. І. Дячук, М. І. Мельник]; відп. ред. М. Д. Дрига, В. І. Кравченко. К. : А.С.К., 2003. 272 с.
10. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини КК України. К.: Істина, 2004. 504 с.
11. Ніколаєнко Т.Б. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. В.О. Сич. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ ім. Б. Хмельницького. 2012. 1232 с.
12. Бодаєвський В.П., Денисов С.Ф. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини). (Особлива частина):

підруч.: в 2 т. / за ред. О. О. Дудорова, Є.О. Письменського. Т. 2. Луганськ: Елтон-2, 2012. 780 с.

13. Ломако В.А. Суб'єктивна сторона злочину / В.А. Ломако, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов [та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація // Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. 4-те вид. перероб. та допов. Х.: Право, 2010. 456 с.

14. Касько Т.Ю. Ознаки суб'єкта злочинів проти порядку несення та проходження військової служби. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 412-418. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_74_64

15. Пузиревський Є.Б. Запобігання військовим злочинам: моногр. / за заг. ред. д-ра юрид. наук О.М. Литвинова. Х.: Ніка Нова, 2011. 176 с.

16. Білий І. Міжнародне переслідування за військові злочини: правові та процесуальні аспекти. М. : Юркнига, 2004. 256 с.

АНОТАЦІЯ

. Суб'єктивні ознаки складу військових злочинів

У статі досліджено питання суб'єктивних ознак складу військових злочинів. Визначено перелік осіб, які відповідно до чинного законодавства можуть бути спеціальним суб'єктом військових злочинів. Розкрито поняття та різницю між термінами «військовослужбовець», «військовозобов'язаний», «резервіст». Встановлено, що для визнання особи суб'єктом військових злочинів важливе значення має встановлення початку і закінчення проходження військової служби. Доведено, що, особи, які не є військовослужбовцями, можуть притягуватися до кримінальної відповідальності за статтями, що передбачають відповідальність за військові злочини, винятково як співучасники. Більшість військових злочинів вчиняється з прямим чи непрямим умислом. Тобто, при вчиненні військових злочинів винний усвідомлює його небезпеку для військового правопорядку, передбачає, що своїми діями він приводить у стан повної або часткової непридатності військового майна, порушує бойову готовність тощо і бажає настання бажаних для нього наслідків (прямий умисел) чи свідомо припускає їх настання (непрямий умисел).

Розкрито суб'єктивну сторону військових злочинів, встановлена роль мети, мотиву та емоційного стану при вчиненні військового злочину. Зокрема, встановлено, що більшість військових злочинів вчиняється з прямим чи непрямим умислом. Тобто, при вчиненні військових злочинів винний усвідомлює його небезпеку для військового правопорядку, передбачає, що своїми діями він приводить у стан повної або часткової непридатності військового майна, порушує бойову готовність тощо і бажає настання бажаних для нього наслідків (прямий умисел) чи свідомо припускає їх настання (непрямий умисел). Однак деякі військові злочини характеризуються злочини за необережною формою вини суб'єктивної сторони, а також припускається й інша – змішана (подвійна) форма вини, коли психічне ставлення особи до

вчиненого нею суспільно небезпечного діяння може характеризуватися умисною формою вини, а до суспільно небезпечних наслідків – необережністю. Визначено, що для більшості військових злочинів мотив та мета не є обов'язковими (конститутивними) ознаками суб'єктивної сторони складу злочину. У той же час, розглянуті статті КК України у яких мета, мотив і емоційний стан є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони складу злочинів.